

Beitebruksplan for Ringebu

Vedtatt 23.10.03

Innhold

1. INNLEDNING	3
2. BEITEBRUK I RINGEBU	4
2.1. Beitebrukens omfang	5
2.2. Verdsetting av beite.....	6
2.3. Forming av kulturlandskapet – biologisk mangfold.....	7
3. ORGANISERT BEITEBRUK - GJETERLAGENE	8
3.1 Ramshytta gjætarlag:	9
3.2 Vekkom saugjætarlag	9
3.3 Brekkom Fellesdrift	10
3.4 Fåvang gjeterlag	10
3.5 Vestsida sausankingslag.....	11
3.6 Brettingsdalen fegjeting.....	11
4. PROBLEMSTILLINGER OG UTFORDRINGER.....	12
4.1. Beiteretten	12
4.2. Rovvilt	14
4.3. Gjengroing – tap av biologisk mangfold	17
4.4. Andre næringsinteresser.....	18
4.5. Gjerdehold	19
4.6 Friluftsjnteresser	20
4.7. Radioaktivitet	21
5. TILTAKSDEL.....	21
Litteraturliste.....	25
Vedlegg	25

Forside:

Bildet er av Birger Nordølum, gjeter for Brekkom Fellesdrift 1964-1981. Foto: Erik Flyen.

1. INNLEDNING

Beitebruken i kommunen er i stadig endring. Situasjonen i dag preges av stadig nye trusler: Økende rovviltbestander, økende press på utmarka gjennom økt turisttrafikk og reiselivsutbygging, gjengroing av områder som tidligere ble beitet. Det vil bli en stor utfordring for landbruksnæringa å utnytte ressursene som ligger i utmarksområdene på best mulig måte også i framtida.

I møte i Landbruksnemnda 26. november 1998 var temaet beitebruk opp til diskusjon. Bakgrunnen for dette var kommunestyrets behandling av vinterjakt på jerv og gaupe i januar 1998, der det blant annet ble vedtatt at en skulle se på behovet for en helhetlig gjennomgang av beitebruken i kommunen.

Etter behandlingen i Landbruksnemnda ble det sendt ut en oppfordring til de 5 gjeterlagene i kommunene om å utarbeide beitebruksplaner for hvert enkelt gjeterlag. Dette materialet skulle så brukes som grunnlagsmateriale for en felles kommunal beitebruksplan. Arbeidet med den siste enkeltplanen ble avsluttet i november 2001. Enkeltplanene slik de foreligger gir et omfattende historisk overblikk over beitebruken i kommunen, og synliggjør den betydningen beitebruken har hatt og fortsatt har for landbruksnæringa i kommunen.

Formannskapet gjorde i møte 15.10.02, saknr. 151/02, følgende vedtak:

Formannskapet går inn for at det utarbeides en beitebruksplan for Ringeby kommune. Beitebruksplanen bør få status som sektorplan.

Beitebruksplanene for de enkelte gjeterlagene brukes som grunnlagsmateriale for planen. Det nedsettes en arbeidsgruppe som skal arbeide videre med aktuelle målsettinger, og som skal legge fram et endelig forslag til beitebruksplan for Ringeby. Arbeidsgruppa skal bestå av representanter fra gjeterlagene og sau- og geitalslagene i kommunene. Arbeidet med beitebruksplanen avsluttes før april 2003.

Formannskapet vedtok i møte 4. mars 2003 å utvide Arbeidsgruppa med ett medlem oppnevnt av Ringeby Fjellstyre.

Beitebruksplanen for Ringeby er en sektorplan. Den har dermed ikke rettsvirkning som planer etter plan- og bygningsloven. Beitebruksplanen vil imidlertid legge grunnlag og premisser for kommunenes øvrige planlegging. Dermed kan en forutse arealkonflikter tidlig i planarbeidet, i stedet for å måtte foreta enkeltvurderinger etter hvert som konfliktene oppstår. Beitebruksplanen vil være et nyttig redskap i kommunens planarbeid og i forbindelse med andre politiske beslutninger som berører utmarksområdene og bruken av ressursene her.

Arbeidsgruppa skulle representere brukerne av utmarka, og har hatt følgende medlemmer:

Erik Borgen, Landbruksnemnda, leder av Arbeidsgruppa
Hans Amund Braastad, Fåvang gjeterlag
Knut Sikle, Brettingsdalen fegjeting
Gudbrand Berg, Brekkom Fellesdrift
Asgeir Haugstad, Ramshytta gjeterlag
Ole E. Vestad, Vekkom saugjeterlag

Betty Ann Stennes Fretheim, Vestsida sausankerlag
Jeanette Myhre Ernst, Ringeby Sau- og geitalslag
Hans Hjelstuen, Fåvang Sau- og geitalslag
Knut Høystad, Ringeby Fjellstyre

Sekretær for arbeidet har vært Gunhild Haugum, jordbrukssjef i Ringeby.

Beitebruksplanen er sendt på høring til følgende instanser:

Ringeby Bondelag	Almenningsstyrene i Ringeby Østfjell,
Fåvang Bondelag	Hirkjølen og Imsdalen statsalmenning
Ringeby Bonde- og småbrukarlag	Grunneier-/utmarkslagene i kommunen
Fåvang Bonde- og småbrukarlag	Ringeby hesteavlslag
Ringeby-Fåvang skogeierlag	Nabokommunene: Øyer, Gausdal, Sør-Fron og Stor-Elvdal

2. BEITEBRUK I RINGEBU

Ringeby kommune har et totalareal på 1.252 km². 97% av arealet er utmark. 60% av kommunens areal ligger over 900 m.o.h. Utmarksarealene i kommunene er betydelige, og utnyttingen av disse har derfor vært en viktig ressurs for landbruksnæringen i kommunen.

Beitebruken i kommunen omfatter både fjellbeite og skogsbeite. Fjellbeite er beitevidder som hovedsakelig ligger over barskogsgrensa. Bjørkebeltet blir også regnet som fjellbeite.

Vegetasjonen på fjellbeitet og skogsbeitet varierer. NIJOS (Norsk Institutt for Jord- og skogkartlegging) har utarbeidet vegetasjonskart for deler av utmarksarealene i Ringeby kommune. Dette gjelder Kvittfjell/vestsida av Lågen og Venabygdsfjellet. Disse kartene gir en detaljert beskrivelse av vegetasjonen i områdene. Fra kartene kan en utlede temakart som viser for eksempel beitekvalitet for forskjellige husdyrarter og viltarter, og for eksempel slitestyrke på vegetasjonen. Disse kartene er nyttige redskap når en skal vurdere konsekvenser for beitebruken, av utbygging og ny eller utvidet aktivitet i utmarksområdene.

NIJOS har også utarbeidet Informasjonssystem for beitebruk i utmark (IBU). IBU er en kobling mellom de opplysninger som meldes inn i forbindelse med organisert beitebruk, kartgrunnlag, rovviltstatistikk m.m. IBU er tilgjengelig på: beite.nijos.no.

Sankestø på Breistulen. Foto: Per Otto Myrløkken.

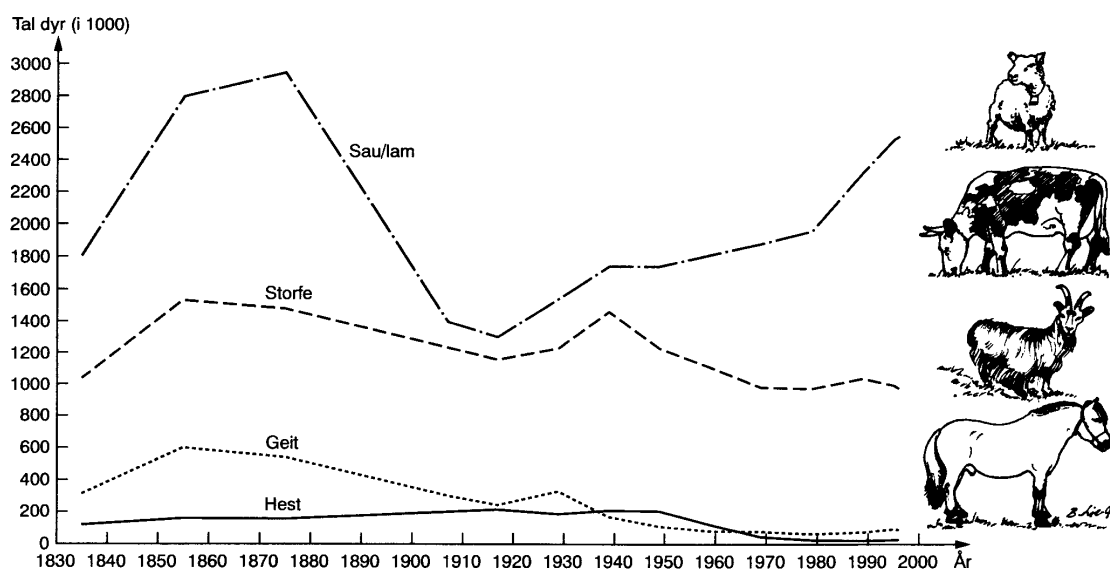
2.1. Beitebrukens omfang

I Ringebru er det i dag 6 gjeterlag. Disse er: Vestsida sausankerlag, Fåvang gjeterlag, Brekkom Fellesdrift, Vekkom saugjeterlag, Ramshytta gjeterlag, Brettingsdalen fegjeting. Det ble ikke gjennomført fegjeting i Brettingsdalen i beitesesongen 2002. I de øvrige 5 aktive gjeterlagene var det i 2002 registret 171 medlemmer. I tillegg til dette er det felles hesteslepp i Remdalen i regi av Ringebru Hesteavlslag. De siste årene er det sluppet mellom 20 og 30 hopper.

I tillegg til den beitebruken som gjeterlagene står for, blir det sluppet storfe, geit og hest på utmarksbeite fra enkeltbruk.

Utnyttingen av utmarksbeite til husdyr har variert i takt med endringer i husdyrholdets rammebetingelser. Antall husdyr var på sitt høyeste siste halvdel av 1800-tallet.

Fra slutten av 1800-tallet skjedde det en rask utvikling i avlsarbeidet innen storfehold. Store rovviltbestander gjorde at det var nødvendig med gjeting. Tap av spesielt småfe var høyt, og dyretallet gikk ned. Etter hvert gikk rovviltbestandene tilbake på grunn av intensiv jakt, for nærmest å bli utryddet tidlig på 1900-tallet. I løpet av 1900-tallet har antallet sau på utmarksbeite økt gradvis. Storfe og geit har ikke hatt samme utvikling. Etter krigen har utviklingen også gått i retning av at storfe i stadig større grad går på innmarksbeite.

Figuren over er hentet fra Erling Skurdal, 1997: *Beiting i utmark*, og viser utviklingen av husdyrholdet i Norge 1830-1995.

Tabellen under viser utviklingen i *dyretall* på utmarksbeite i Ringebru de siste 10 årene.

Dyreslag:	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Melkeku/ammeku	935	925	910	873	873	795	801	743	690	768
Annet storfe	1.368	1.356	1.328	1.322	1.382	1.343	1.246	1.225	1.175	1.164
Sau og lam	17.665	19.006	19.115	18.482	18.748	18.832	17.699	17.900	17.410	18.535
Geit	559	533	501	540	547	479	494	480	390	494
Hest	35	24	28	25	26	18	21	27	27	22

Tabellen under viser *antall søkere* på tilskudd til utmarksbeite for de enkelte dyreslag.

Dyreslag:	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Melkeku/ammeku	105	102	99	96	96	89	81	76	61	70
Annet storfe	133	119	128	122	130	118	110	102	85	78
Sau og lam	143	147	147	144	141	138	129	125	118	115
Geit	9	9	9	11	11	8	8	8	6	9
Hest	20	18	18	16	15	12	14	13	8	10

Tallene i tabellene er hentet fra søknad om produksjonstilskudd 31.07., tilskudd til dyr på utmarksbeite, minst 8 uker.

Tabellene over viser at antall sau og lam på utmarksbeite har holdt seg forholdsvis stabilt de siste 10 årene, med mindre variasjoner fra år til år. For de øvrige dyreslaga har det vært en svak reduksjon. Ser en på *antall søkere* på tilskudd til utmarksbeite er det en merkbar reduksjon for de fleste dyreslagene, med unntak for geit. Her må en ta i betraktning av det de siste årene er etablert et betydelig antall samdrifter i melkeproduksjon, og at noe av nedgangen i antall enkeltsøkere skyldes dette. I tillegg er det noen få sauebruk som kun bruker innmarksbeite, av forskjellige årsaker.

2.2. Verdsetting av beite

Ved beregning av verdien av utmarksbeite kan en se på fôruttak, og på ull- og kjøttproduksjon.

Fôruttak i utmark:

Ved beregning av fôruttak i utmark er det lagt til grunn følgende fôropptak for de enkelte dyreslag:

<i>Dyreslag</i>	<i>Fôropptak pr. dag</i>
Sau og lam	1,0 fe.
Geit og kje	1,0 fe.
Ammeku/melkeku	6,0 fe
Ungdyr av storfe	4,0 fe.
Hest	5,0 fe.

(Kilde: Erling Skurdal, 1997: *Beiting i utmark*)

I følge opplysninger oppgitt i forbindelse med søknad om tilskudd til organisert beitebruk er antall beitedager i gjennomsnitt ca. 80 dager. Ikke all beitebruk fanges opp av denne tilskuddsordningen, og tallene blir derfor noe usikre.

Med utgangspunkt i 80 beitedager gir dette et fôropptak i beitesesongen 2002 på ca. 2,3 mill. *fôrenheter*. Prissatt til 3 kr. pr. fôrenhet, gir dette en verdi på 6,9 mill. kr. For å dyrke tilsvarende fôrmengde med grovfôr kreves ca. 7200 daa *fulldyrket jord*. (Det er da tatt utgangspunkt i 320 fe. pr. daa grovfôrproduksjon på fulldyrket jord, jfr. Erling Skurdal 1997: *Beiting i utmark*).

Til sammenligning er det i Ringeby kommune i dag totalt ca. 38.000 daa fulldyrka jord og 10.000 daa anna jordbruksareal.

Tidligere ble det også høstet vinterfôr i utmarka. Dette opphørte tidlig på 1900-tallet. Hvor store areal og hvor store fôrmengder det var snakk om er noe usikkert.

Ullproduksjon:

I NILFs (Norsk Institutt for landbruksøkonomisk forskning) dekningsbidragskalkyler 2002/2003 regnes 0,22 kg ull pr. kg produsert kjøtt. I samme kalkyle er det brukt en gjennomsnittspris på ull på 35 kr. pr. kg. Ullprisen varierer fra maks 50 kr. pr. kg og nedover, avhengig av kvaliteten på ulla.

Med utgangspunkt i kjøttleveransen for 2002 gir dette totalt 44,2 tonn ull. Totalverdi med utgangspunkt i gjennomsnittspris gir en verdi på 1,5 mill. kr.

Kjøttproduksjon:

Produsert kjøttverdi på en sesong er vanskeligere å beregne. Det ble levert 201,1 tonn kjøtt av sau/lam til slakt fra Ringeby kommune i 2002. Tilsvarende leveranse av storfekjøtt var 545,2 tonn. Førstehåndsverdi (beregnet med utgangspunkt i snittpris fra slakteri inkl. tillegg) av alt kjøtt levert til slakt for Ringeby 2002 er ca. 30 mill. kr. Det er imidlertid usikkert hvor stor del av storfekjøttproduksjonen som kan tilskrives utmarksbeite.

Beregningene over gir et bilde av den betydning utnyttningen av utmarksbeite har for landbruksnæringen i Ringeby kommune. I tillegg kommer sysselsetting innen landbruksrelaterte næringer, utstysleverandører m.fl. Uten utnytting av utmarksressursene ville husdyrproduksjonen måtte reduseres betraktelig. Sysselsettingen i landbruket ville vært betydelig lavere, og vi ville hatt et helt annet grunnlag for bosetting i Ringeby.

2.3. Forming av kulturlandskapet – biologisk mangfold

Beitebruken har gjennom tidene bidratt til å skape og opprettholde et særpreget kulturlandskap i utmarka og i seterområdene. Beitedyrene har holdt vegetasjonen nede og skapt åpne landskap bevokst med nyttbare urter og grasarter. I seterområdene var det i tillegg til beiting også betydelig vedhogst. Det var tidligere vanlig å videreforedle landbruksprodukter på setrene, ysting m.m. og da var det bruk for store mengder ved.

Foto: Gudbrand Berg

De ulike husdyrartene beiter på forskjellig måte. De foretrekker ulike typer fôr, grasarter, lauv etc. og former landskapet på forskjellig måte. Områder med sambeite vil også ha et eget særpreg. Beiting med to eller flere dyreslag gir bedre utnytting av et beiteområde, da de fleste dyreslag vil ha mer eller mindre ulikt valg av beiteplanter og beitested.

Biologisk mangfold er knyttet til artsmangfold og produktivitet i vegetasjonen. Beitebruk over lang tid skaper en artsrik vegetasjon. Denne vegetasjonen er imidlertid ikke stabil i seg selv, og med redusert beitebruk vil landskapet gå tilbake til det opprinnelige. Dette er synlig i dag i seterområdene og i fjellområdene. Busker, kratt og skog tar overhånd i de områdene hvor beitetrykket minskes.

Etter jordbrukstellinga i 1939 var Ringebu landets største seterkommune med 35 setergrender og 443 setre. Det tradisjonelle seterbruket har gått sterkt tilbake og i 1990 var det 62 gårdsbruk med melkelevering fra setrene i Ringebu. I 2002 var tallet 59 gårdsbruk. Til sammenligning var det i 2001 på landsbasis 2.339 gårdsbruk som leverte melk fra seter, og i Oppland 740 gårdsbruk.

I kommuneplanens arealdel er bevaring av seterområdene en av 9 ufordringer. Det kulturlandskapet som er skapt i seterområdene har stor verdi historisk, kulturelt, estetisk og økonomisk. I arealdelen slås det fast at Ringebu kommune sammen med eiere og brukere har et ansvar for at de verdiene som ligger i seterlandskapet ikke forringes.

3. ORGANISERT BEITEBRUK - GJETERLAGENE

Det er utarbeidet beitebruksplaner for alle gjeterlag i kommunen med unntak av Brettingsdalen fegjeting. Det har ikke vært organisert fegjeting i Brettingsdalen de siste 2 årene.

I beitebruksplanene som er utarbeidet av de enkelte gjeterlagene er det samlet mye historisk dokumentasjon som viser bruken av utmarka som del av ressursgrunnlaget på gårdsbrukene i Ringebu. Rettigheter til bruken av utmarka er stadfestet i en rekke domsavgjørelser, som er referert i planene, de tidligste fra 1700-tallet. Avgrensing av det enkelte beitelags rettighetsområder er også beskrevet i domsavgjørelser fra siste halvdel av 1800-tallet og 1.halvdel av 1900-tallet.

Gjeterlagenes beiteområder er vist på kart som er vedlagt. Beitelagsgrensene går over i hverandre, og det er en god del sambeiting i grenseområdene, både mellom gjeterlagene og mot nabokommunene.

Gjeterlagene eier og disponerer en rekke buer, støer, installasjoner og veier i fjellet.

Dyretall for gjeterlagene i 2002:

	<i>Sau</i>	<i>Storfe</i>
<i>Ramshytta gjætarlag</i>	7.112	
<i>Vekkom gjætarlag</i>	2.820	
<i>Brekkom fellesdrift</i>	1.588	159
<i>Fåvang gjeterlag</i>	3.457	157
<i>Vestsida sausankerlag</i>	3.316	
<i>Brettingsdalen fegjeting</i>		Ingen

(Tall hentet fra søknad om tilskudd til organisert beitebruk)

Jon Åsly og Ole Vestad foran Saubua i Vekkom, sommeren 1998. Foto: Per Otto Myrløkken

3.1 Ramshytta gjætarlag:

Ramshytta gjæterlags beiteområde omfatter ca. 200.000 daa i Ringeby Østfjell Statsallmenning og i Setningen og Atnedal Statsallmenning i Hedmark. Sauen beiter fra Brettingsdalen i sør-øst til Vulufjell i nord. Gårdsbruk i Venabygd, Kjønnås og Vekkom til og med Sør-stulen sokner til Ramshytta gjætarlag. Også gårder i Østerdalen har beiterett på deler av Ringebufjellet.

Gjeterlaget hadde i 2002 34 aktive medlemmer, som betaler en avgift pr. sau som kommer hjem fra fjellbeite. Det har vært fast gjeter i Ramshytta siden 1840-årene. I dag bor gjeteren i Ramshytta fra 20. juni til 1. oktober. Han har ansvar for tilsyn og for utplassering av salt. Om høsten er det felles sanking, hovedsanking er som regel 1. helga i september.

Sauen som beiter fra Ramshytta beveger seg i samme områder som villreinen. Beiteinteressene er utsatt for press fra hyttebygging og aktiviteter knyttet til turisme innenfor beiteområdet. Biltrafikken langs Rv. 27 medfører tap hver sommer.

Ramshytta gjætarlag er det laget i kommunen som har hatt størst tap av sau på grunn av rovdyr de siste årene. Gjeterlagets beiteområder ligger innenfor det som var kjerneområde for jerv fram til april 2002. Sommeren 2002 var tapsprosenten 10,71%, som er det høyeste som er registrert i laget. Tapene er i hovedsak forårsaket av jerv, men også noe av bjørn.

Besetningene tilhørende Ramshytta sliter fortsatt med ettervirkningene etter Tsjernobyl, og det ble foretatt kontrollmålinger av alle besetninger sommeren 2002.

3.2 Vekkom saugjætarlag

Saueiere i Nord- og Sør-Vekkom sokner til Vekkom saugjætarlag. Laget hadde i 2002 18 aktive medlemmer. Beiteområdet grenser til Brekkom Fellesdrift i øst og Ramshytta gjætarlag i vest. Området omfatter ca. 100.000 daa med utskifta skog og utmark, der beiteretten er

unntatt og hefter som en felles beiterett på grunnen. Resten av beiteområdet ligger i Ringebru Østfjell statsalmenning.

Beiteplanen for Vekkom saugjætarlag gir en beskrivelse av fjellgrunn og jordsmonn i beiteområdet. Den forteller også om beitekvaliteten i de ulike deler av beiteområdet.

Friis-veien over til Østerdalen krysser gjennom beiteområdet til Vekkom saugjætarlag, og det hender at dyr blir skadet i trafikken. Det har vært en del hyttebygging i tilknytning til seterområdene, men dette har så langt ikke medført store konflikter.

Sauen slippes på beite 20.-24. juni, og felles sanking foregår 10.-12. september. Sanking foregår tidligere enn før, og mangel på godt høstbeite er et problem for mange.

Rovdyrtapene har økt kraftig de siste årene. Tapsprosenten var 8,12% i 2002.

3.3 Brekkom Fellesdrift

I beiteplanen er det referert til en rekke rettssaker som omhandler beiterettighetene i beiteområdet, blant annet angående rettigheter i Samdalen og Imsdalen.

Gjeting i Brekkom er første gang nevnt i 1860-årene. Brekkom Fellesdrift ble etablert i 1929, og formålet med gjeterlaget var blant annet å utnytte fjellbeite og unngå at sauen beitet i seterområdene. Gjeterlaget hadde i 2002 28 aktive medlemmer.

Beiteområdet ligger i Ringebru Østfjell og Imsdalen statsalmenning (ca. 91.000 daa) og Brekkom seterskog (ca. 29.000 daa). Storfeet beiter for det meste i Samdalen, Glupen og mot Vetåa, mens sauen utnytter hele området.

Det er ansatt fast gjeter fra ca. 15. juni til 15. september.

Det er lite hyttebygging og turistaktivitet i beiteområdet. Den største trusselen mot beitebruken er rovdyrtape som har økt de siste årene, slik som i de andre beitelagene på østsida av Lågen. Jerven er den største skadegjøreren, og i 1995 og 1997 ble det gjennomført tidligsanking på grunn av jerveskader. Tapsprosent i 2002 var 5,99%.

Planen beskriver også en rekke hendelser som har satt sitt preg på historien.

3.4 Fåvang gjeterlag

Beiteplanen gir en beskrivelse av rettsforholdene, blant annet grensegang mot Østerdalen. Gåla-saken ble avsluttet i august 1925, og avklarte bruksrettighetene i Samtjernsflya.

Beiteområdet er ca. 100.000 daa, og store deler av dette ligger i Ringebru Østfjell statsalmenning. Fåvang gjeterlags beiteområde omfatter Eldådalen og krysser kommunegrensa til Øyer. Beitedyrene beveger seg også tidvis over kommunegrensa til Stor-Elvdal. Totalareal som nyttes har økt, da den tradisjonelle aktiviteten på setrene (melkeproduksjon) er redusert.

Det har foregått organisert gjeting fra 1923. Det var 40 aktive medlemmer i gjeterlaget i 2002. Sanking foregår i midten av september, deling (sau) skal foregå siste søndag før 15. september.

Rovdyrtapene har økt de siste årene også i Fåvangfjellet. Tapsprosenten var 7,95% i 2002.

Sauesanking i Fåvang gjeterlag 1999. Bildet er tatt ved Tromsbua. Foto: Gunhild Haugum.

3.5 Vestsida sausankingslag

Fra 1939 var det organisert gjeting i Maridalen. Formålet var å få sauen bort fra seterområdene. Gjetinga opphørte fra midten av 40-tallet og til 1980, da Vestsida sausankingslag ble etablert. Gjeterlaget hadde 26 aktive medlemmer i 2002.

Beiteområdet omfatter ca. 90.000 daa. Området grenser mot Gausdal, Øyer og Sør-Fron. Felles sanking foregår 2. og 3. helga i september.

Tapsprosenten har gått noe opp de siste årene, hovedsakelig på grunn av økende rovdyrforekomster, i hovedsak gaupe. Tapsprosenten i 2002 var 2,59%.

Beiteområdene til gjeterlaget er under sterkt utbyggingspress. I tilknytning til Kvittfjell bygges det stadig nye hytter og annen utbygging relatert til turisme.

3.6 Brettingsdalen fegjeting

Fra ca. 1900 har beiteberettigede i Ringeby organisert drift i Brettingsdalen med ansatte gjeterer. Før dette var det fekarer som kjøpte opp ungdyr, som lå i et felæger her. Gårdsbruk i Vekkom, Kjønnås og Venabygd har beiterett i Brettingsdalen. Deler av beiteområdet ligger i Setningen og Atndalens statsallmenning, og strekker seg inn i Stor-Elvdal kommune. Storparten av beitet ligger i snaufjellet, og strekker seg over 250.000 daa.

Fram til 1971 var det store og små okser som beitet i området. Det var opphold i drifta 1972-1978, på grunn av rettsak om driftsforholdene og innskjerping av hanndyrloven. Fra 1979 ble drifta basert på kviger og kukalver. I snitt var det dyr fra 20 eiere som deltok. Tap av dyr har vært svært små. På grunn av nedgang i dyretall har det ikke vært fegjeting i Brettingsdalen siden 2000.

Fegjetinga i Brettingsdalen hadde utgangspunkt i den gamle gjeterbua øverst i dalen. Da Friisvegen ble anlagt, ble det i samarbeid med Fjellstyret bygd ny hytte nederst i dalen i 1966.

4. PROBLEMSTILLINGER OG UTFORDRINGER

4.1. Beiteretten

Beitebruken i Ringebu omfatter 4 kommuner i tillegg til Ringebu og 2 fylker. Beitedyr tilhørende i Ringebu beveger seg i mer eller mindre grad over kommunegrensene til våre nabokommuner Øyer, Sør-Fron og Gausdal, og Stor-Elvdal i Hedmark. Beitedyr fra nabokommunene vil på tilsvarende måte også bevege seg over i Ringebu i perioder.

Beiteretten er i dag befestet gjennom sedvane, hevd og lovverk. Opprinnelig er beiteretten etablert gjennom generasjoners bruk av ressursene i utmarka. Beiterett utgår fra hovedbølet, fra seter og som beiterett i statsallmenning. I denne planen blir det ikke tatt stilling til beiterettighetene til hvert enkelt bruk i kommunene. Vurderingene under er gjort på et generelt grunnlag.

Rettsgrunnlag:

Jordfredningslova av 1860 (gjerdelova)

Flere offentlige utredninger rundt århundreskiftet 1800-1900

Fjellova av 1920

Jordlova av 1928

Skogvernlova av 1932

Lov om ymse beitespørsmål av 1961 (gjeldende lov)

Lov om grannegjerde av 1961 (gjeldende lov)

Fra gammelt av var hovedregelen at de samme brukene både utnytta utmarksbeite og samtidig drev planteproduksjon på innmark. Dermed lå det godt til rette for enighet om spørsmål angående beitebruk og gjerdehold. Etter hvert ble produksjonene mer spesialiserte, og stadig flere gårdsbruk ble drevet uten at utnytting av utmarksressursene var en del av driftsgrunnlaget. Dermed oppstod det interessekonflikter mellom husdyrbruk som hevder beiterett, husdyrbruk som ikke lenger hevder beiterett og bruk hvor det ikke lenger er husdyrhold, når det gjelder gjerdehold og beitebruk generelt. Denne endringen innen landbruket førte til at det meldte seg et behov for å revidere lovgivningen som regulerer beitebruk og gjerdehold. Ny lov om gjerdehold og lov om beitespørsmål ble vedtatt i 1961.

De nye lovverkene vist seg imidlertid ikke å bidra til å løse konflikter angående beitespørsmål, snarere tvert i mot. I 1975 ble det derfor nedsatt et gjerde- og beitelovutvalg som skulle se på en revidering av lovverket. Arbeidet medførte imidlertid ingen endring i lovverket, men belyste en rekke problemstillinger.

Gjerdeloven (Lov om grannegjerde av 1961):

Gjerdeloven regulerer plassering, utforming og vedlikehold av gjerder, retter og plikter i forbindelse med gjerdehold og gjerdeskjønn. Den enkelte kommune kan fastsette vedtekter om gjerdehold som går ut over de regler som gjelder etter loven.

Beiteloven (Lov om ymse beitespørsmål av 1961):

Beiteloven regulerer retter og plikter i forbindelse med husdyr på beite, for dyreeier og for grunneier. Loven gir hjemmel for regulering av beitetidspunkt, og for å sette forbud mot beiting i avgrensede områder (ikke for bygde- og statsallmenninger). Dersom det settes forbud mot beiting kan beiteretten kreves avløst etter reglene i jordskifteloven.

Beiting i statsallmenning:

Beitebruk i statsallmenning omfatter Ringebru Østfjell, Imsdalen og Hirkjølen statsallmenning. Beteretten i statsallmenning er hjemlet i Fjellova av 1975. I henhold til §2 i Fjellova ligger retten til allmenningsbruk til bygd eller grend som fra gammel tid har hatt slik rett. §15 slår fast at jordbruker med beiterett i statsallmenning har rett til å beite med så stor buskap som han kan vinterføre på garden.

Retten til almenningsbruk faller bort dersom gårdsdrifta blir nedlagt og jorda tatt i bruk til andre formål enn jordbruk. Det samme gjelder dersom en eiendom deles og mister så mye jord at den ikke lenger regnes som en jordbruksmessig enhet.

Beitebruken i statsallmenning i Ringebru er regulert gjennom vedtekter fastsatt av Fjellstyret i 1976. I pkt. I i vedtektene slås det fast at beiting med lausfe ikke er tillatt, og at all form for beiting skal skje gjennom organisert gjeterlag. Unntatt er hest og buskap fra seter der det drives melkeproduksjon. Pkt. VI: Med lausfe forstås småfe så vel som storfe som ikke gjetes, eller ikke til kvelds søker hjem til bosted eller seter.

Ramshytta i Ringebru Østfjell Statsallmenning. Foto: Asgeir Haugstad

Gjeterlag og beiteområder som er godkjent av Fjellstyret er: Ramshytta, Brettingsdalen, Vekkom, Brekkom og Fåvang gjeterlags beiteområder, fellesetna i Åsdalen med geit og

Hesteavlslaget fra Remdalsbua, Borkebua (Gråbua) og Eldåbua. Fjellstyret kan hvis nødvendig godkjenne andre gjeterlag og drifter.

Enkeltbruk i Ringebru har også beiterett i statsalmenninger i nabokommunene. Tilsvarende har enkeltbruk i nabokommuner beiterett i statsalmenning i Ringebru.

Utskifting av beiteretten:

Utskifting av beiteretten i tråd med Beitelovens kap. III er i liten grad gjennomført i Ringebru. Det er gjennomført jordskifte i flere av seterområdene. Beiterettslige forhold er i varierende grad omtalt i disse sakene.

For mer informasjon se evt:

Jordskiftesak 17/1969, Annolseter i Fåvang (Referert i beitebruksplan for Brekkom Fellesdrift)

Jordskiftesak 6/1984, Skotten setersameie i Ringebru

Jordskiftesak 2/1956, Rollstulen i Ringebru.

Jordskiftesak 5/1954, Mykleseter i Ringebru

4.2. Rovvilt

Fram til midten av 1800-tallet var det store bestander av bjørn, jerv, ulv og gaupe over store deler av landet. Jaktstatistikker forteller at det da var betydelige forekomster av de fire store rovdyrene også i Oppland fylke. Hard jakt på alle de store rovdyra førte til at ulv og bjørn nesten var utryddet rundt 1950. Bestandene av jerv og gaupe har også vært lave til 1980/90-tallet. Jerven ble fredet i Sør-Norge fra 1973 og i hele landet fra 1982. Senere har bestandene av både gaupe og jerv tatt seg opp.

Ulv og bjørn ble fredet i hele landet i henholdsvis 1971 og 1973. Det har vært en økende forekomst av streifindivider og økende skader på sau i Oppland opp gjennom 1990-tallet. Denne utviklingen har sammenheng med bestandsøkningen i Hedmark og på svensk side.

Rovvilt i Ringebru:

I Ringebru kommune er det i dag forekomster av alle de 4 store rovdyrene: ulv, bjørn, gaupe og jerv. Det er de siste årene registrert store tap av husdyr på grunn av fredet rovvilt. I tillegg til de artene som er nevnt over, registreres det hvert år husdyrtap som skyldes kongeørn.

Av de store rovdyrene er det jerven som er mest utbredt i Ringebru. Den står for den største andelen av husdyrtapene, hovedsakelig på sau. Det blir gjennomført sporing av jerv i vinterhalvåret, men resultatene av sporingen varierer naturlig nok med vær- og føreforhold. Det er imidlertid registrert jevnlig observasjoner av jerv, noe som viser at jerven har etablert seg fast i kommunen. De nordlige fjellområdene i kommunen, nord for Friis-veien, var tidligere del av kjerneområde for jerv på Østlandet. Kjerneområdene opphørte fra april 2002. Det gjennomføres hver vinter lisensjakt på jerv. I tillegg har Fylkesmannen mulighet til å gi fellingstillatelse på skadedyr i beitesesongen.

Det er pr. i dag ingen fast bestand av ulv i Ringebru kommune. Det mye omtalte Imsdalsparet ble avlivet under ulvejakta vinteren 2001. Det rapporteres imidlertid jevnlig om streifdyr. Sommeren 2002 ble det registrert 24 ulvedrepte sau og lam i Fåvangfjellet i løpet av en helg. Også en del skadde dyr ble funnet. Skadene ble forårsaket av ett enkeltindivid. Det ble gitt

fellingsstillatelse på ulven, og jakt ble organisert sammen med Øyer. Jakten ga imidlertid ikke resultat.

Bjørn forekommer også som streifdyr i kommunen. Bestandsregistrering er vanskelig da bjørnen er svært sky og sjelden blir observert. Sommeren 2002 ble det gitt fellingsstillatelse på bjørn etter at det ble registrert 27 bjørnedrepte sau og lam. Jakten ga ikke resultat.

Gaupe holder seg hovedsakelig i lavereliggende skogområder. Gaupebestanden har gått noe tilbake, og tap av husdyr forårsaket av gaupe er forholdsvis lave. Det har vært gjennomført lisensjakt på gaupe hver vinter. Fellingskvoten er noe redusert de siste årene.

Det har vært en markert økning i tap av husdyr på utmarksbeite i Ringeby kommune siden midten av 1990-tallet. Dette gjelder hovedsakelig sau og lam. Tabellen under viser utviklingen i tapstall siden 1980:

År	Tap søyer	Tap lam	Totalt	Taps-% søyer	Taps-% lam	Total taps-%
1980	68	244	312	1,10 %	2,68 %	2,04 %
1985	106	320	426	1,51 %	2,90 %	2,36 %
1990	97	217	314	1,54 %	2,10 %	2,86 %
1991	69	259	328	1,08 %	2,43 %	1,92 %
1992	101	424	525	1,51 %	3,85 %	2,96 %
1993	135	390	525	2,08 %	3,68 %	3,07 %
1994	125	391	516	1,79 %	3,43 %	2,80 %
1995	118	589	707	1,69 %	5,04 %	3,79 %
1996	122	778	900	1,84 %	7,08 %	5,11 %
1997	279	986	1265	4,17 %	8,93 %	7,13 %
1998	236	1185	1421	3,42 %	10,42 %	7,78 %
1999	197	1068	1265	2,94 %	9,67 %	7,14 %
2000	223	1202	1425	3,39 %	10,96 %	8,12 %
2001	178	1039	1217	2,69 %	9,36 %	6,86 %
2002	294	1187	1481	4,30 %	10,04 %	7,96 %

(Tall fra organisert beitebruk)

Før 1980 lå tapstallene på normaltapp, dvs. 1-3%. Fra midten av 1990-tallet, da rovviltbestandene for alvor begynte å vokse igjen ser vi en markert økning i tap.

Tabellen under gir en oversikt over søknader om erstatning for rovvilttap fra Ringeby i 2002, fordelt på rovdyrslag. Tabellen viser også antall dyr som det er innvilget erstatning for. Tallene viser total for sau og lam.

	Jerv	Gaupe	Bjørn	Ulv	Kongeørn	Totalt
Søknad:	905	46	191	141	5	1288
Erstattet:	670	25	142	94	3	934

(Tall fra Fylkesmannen i Oppland)

Storparten av rovvilttapene skjer på østsiden av Lågen. Tapstallene på vestsiden av Lågen har stort sett ligget på normaltapsnivå.

Stein Arne Brennryen undersøker et lam som trolig er drept av gaupe. Foto: Gudbrand Berg

Tabellen under viser tapsprosent fordelt på gjeterlagene den siste 10-årsperioden:

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
<i>Ramshytta gjeterlag</i>	2,91	3,09	3,26	5,97	6,27	7,64	9,34	7,84	7,75	10,71
<i>Vekkom saugjeterlag</i>	2,92	2,43	5,61	6,67	8,63	11,51	7,72	9,71	7,41	8,12
<i>Brekkom Fellesdrift</i>	4,20	3,67	3,56	3,78	10,47	7,68	6,70	11,61	8,75	5,99
<i>Vestsida sausankerlag</i>	2,36	2,30	2,23	2,82	3,12	2,26	3,09	3,77	3,19	2,59
<i>Fåvang gjeterlag</i>	3,53	2,53	3,56	5,15	8,86	10,71	6,26	9,91	7,32	7,95

(Tall fra organisert beitebruk)

Økningen i rovviltbestanden er i ferd med å ”skyve” beiteområdene nærmere bygda. Dette kan i verste fall føre til at enkelte vil vurdere å slippe dyrene nærmere bygda for å unngå de mest rovdyrutsatte områdene. Dette medfører at beiterettshaverne ikke får utnyttet beiteretten sin i samme grad, noe som er en uheldig utvikling. De brukerne som har prøvd å slippe dyrene lengre fram mot bygda, har heller ikke registrert noen nedgang i rovdyratapene.

Beitedyrenes adferd endres når de stadig skremmes av rovdyrenes aktivitet. De trekker raskere og oftere tilbake til bygda. Beitedyrene beveger seg mer rundt, og forlater områder hvor det tradisjonelt er godt beite. Et eksempel på dette er fegjetingen i Samtjønna i 2002. Stor rovdyraktivitet gjennom beitesesongen førte til at beiteområdene ned mot Imsdalen ikke ble utnyttet, og dyrene trekte i stedet opp mot fjellet.

Forebyggende tiltak:

Gjeterlagene i kommunen har de siste årene mottatt støtte fra Fylkesmannen i Oppland til forebyggende tiltak mot rovviltskader. I Ringebu er det gitt støtte til ekstraordinært tilsyn. I tillegg til ansatte gjeterne og ordinært tilsyn i regi av gjeterlagsmedlemmene, er det organisert ekstra tilsynsrunder. Formålet med dette er å oppdage skadde og drepte dyr så tidlig som mulig. I tillegg håper man at økt aktivitet i beiteområdene vil uroe rovviltet og dermed forebygge skader.

Fylkesmannen bevilget i 2002 ekstra midler til Fåvang gjeterlag, Brekkom Fellesdrift og Vekkom gjeterlag i forbindelse med at det ble gitt fellingstillatelse på hhv. ulv og bjørn.

Det ekstraordinære tilsynet medfører økte kostnader til gjeting og økt arbeidsmengde for gjeterlagene og for enkeltbrukerne. Sauetallet er forholdsvis stabilt, mens antall enkeltbrukere går ned. Det blir færre å dele tilsynstimene på, og dermed blir arbeidsmengden på den enkelte stadig større.

Kommunalt rovviltutvalg:

Kommunestyret vedtok i 2001 å opprette et kommunalt rovviltutvalg. Rovviltutvalget er gitt myndighet etter viltloven i forhold til forvaltning av ulv, jerv, gaupe og bjørn. Videre skal Rovviltutvalget behandle alle saker vedrørende framtidig forvaltning av de store rovdirene, skader på bufe voldt av rovdire, bestandsregistreringer av ulv, gaupe og bjørn, søknader om felling av skadeindivider og søknader om midler til forebyggende tiltak.

Rovviltutvalget skal ivareta både næring, jegere og andre brukere av utmarka med hensyn til rovvilt. Utvalget skal være kontaktpunkt mellom Ringebu kommune og overordna myndigheter i rovviltspørsmål, og være kommunenes ansikt utad i rovdire saker, både mot media og publikum.

Rovviltutvalget oppnevner det kommunale jaktlaget for felling av skadedire/rovvilt.

4.3. Gjengroing – tap av biologisk mangfold

Beitebruken har bidratt til å skape et særpreget landskap i utmarka og i seterområdene. Nedgang i antall beitedire i utmarksområdene og i seterområdene vil etter hvert bli svært synlig. Denne utviklingen skjer sakte og blir dermed ikke så godt lagt merke til. Men dersom en ser på fotomateriale fra ca. 50 år tilbake ser en at landskapet har endret seg betraktelig. Krattskogen brer seg og landskapet gror til. Etter hvert gror de tidligere beitearealene til med lauv- og barskog. Dette påvirker inntrykket av landskapet, tilgjengeligheten til landskapet, opplevelsen av kulturminner og kulturmiljøer, og det biologiske mangfoldet.

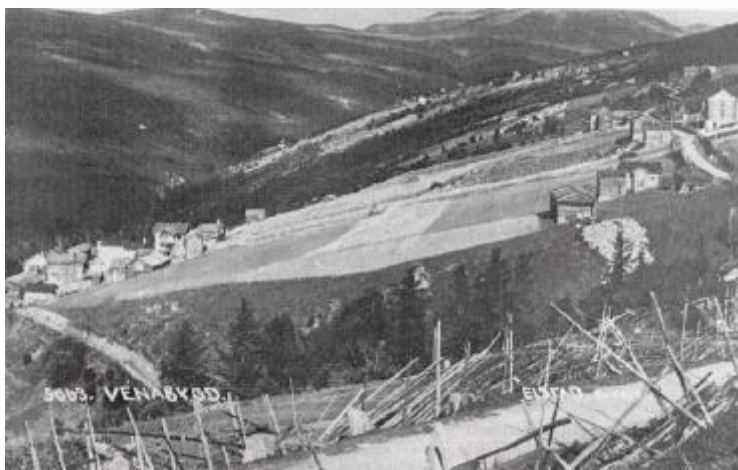
Aktiviteten i seterområdene har endret seg de siste 10-årene. Den tradisjonelle seteraktiviteten er i tilbakegang, og stadig færre har melkeproduksjon på setrene i sommerhalvåret. Jordbruksarealene dyrkes fortsatt, men med færre setre med melkeproduksjon blir det færre storfe som beiter fritt. Vedhogsten i seterområdene har nærmest opphørt. Dermed endrer kulturlandskapet i seterområdene seg, og står i fare for å bli forringet.

Også i utmarka blir gjengroingen etter hvert godt synlig. Det er flere 10-år siden høsting av vinterfôr opphørte, og vedhogst skjer i svært lite omfang. Endrede rammebetingelser som påvirker økonomien i landbruket og stadig økende rovviltbestander kan på sikt føre til at antall beitedire i utmarka reduseres. Dersom beitedirene uteblir, vil det føre til en forringelse av beitekvaliteten og en svekking av det biologiske mangfoldet samt at kulturlandskapet endres.

Norsk Institutt for Naturforskning la 3. april 2003 fram en rapport i forbindelse med arbeidet med ny rovviltmelding, med tittelen *Beiting, biologisk mangfold og rovviltforvaltning* (NINA fagrapport 71). I rapporten er det sett på om rovviltforvaltningen kan være en trussel mot det biologiske mangfoldet knyttet til beitebruk. NINA-rapporten konkluderer med at

rovdyrforvaltningen kan få konsekvenser for det øvrige biologiske mangfoldet dersom den fører til endret utmarksbruk.

Norge er forpliktet av internasjonale avtaler og nasjonale mål når det gjelder å ivareta det biologiske mangfoldet. Arter som krever spesielt vern omfatter alle artsgrupper, og hensynet til rovdyrene kan komme i konflikt med andre arter eller naturtyper som vi er forpliktet til å ta vare på.

Bildene viser gjengroing i Venabygd. Øverste bildet er tatt i 2001 (Foto: Anders Bryn). Det nederste er tatt ca. 1920. Nederst til venstre sees Lunde.

I enkelte kommuner er det satt i gang maskinell beiterydding for å holde beitelandskapet ved like. Dette er også forsøkt i mindre omfang i Ringeby. Enkeltbrukere har fått støtte gjennom STILK-ordningen til ryddig av gammel beitemark.

Det har etter hvert blitt mer vanlig med andre storferaser enn NRF. Flere av kjøttferasene er kjent for å utnytte utmarksbeite på en bedre måte enn den tradisjonelle melkekua. Økende beiting med storfe kan bidra til å bremse gjengroingen i områder hvor dette er aktuelt.

4.4. Andre næringsinteresser

Det har i en årrekke vært stort press på utbyggingsområder til reiselivs- og fritidsformål. Ringeby er den kommunen i Oppland der det behandles flest reguleringsplaner, og storparten av disse gjelder utbygging av hytteområder eller regulering til reiseliv/turisme.

Det er i dag ca. 3.500 hytter i kommunen. I tillegg er det satt av areal til et stort antall hyttetomter gjennom eldre disposisjonsplaner og nyere reguleringsplaner. De største pressområdene har vært Venabygdsfjellet, og de siste årene Kvitfjell. Her har utbyggingstakten vært høy, og store arealer er omdisponert til hytter, hoteller og annen turistvirksomhet. Store areal nyttes til aktiviteter i tilknytning til reiseliv/turisme, alpinanlegg m.m.

Det bygges nye hytter også i resten av kommunene. I motsetning til deler av Venabygdsfjellet og Kvitfjell, er det her snakk om normal-standard utbygging (ikke strøm, vann og avløp).

Kommunen har akkurat igangsatt arbeidet med revidering av kommunedelplan for Venabygdsfjellet og kommunedelplan for Fåvangfjellet. Her er avsetting av areal til nye utbyggingsområder et sentralt tema.

I kjølvannet av utbyggingen dukker det opp en rekke konfliktområder. Utbyggingen beslaglegger store areal og reduserer dermed utmarkas verdi som beiteområde. Dermed forringes beiterettshavernes rettigheter. Utbyggingen medfører økt trafikk i utmarksområdene, noe som virker forstyrrende på både vilt og beitedyr. Beitedyr i hytteområder har noen steder vært problematisk: få hytteeiere ønsker å ha beitedyr på hytetrappa. Bruk av gjerder i hytteområdene er stadig kilde til konflikt. Dette forholdet arbeider kommunen nå med gjennom utarbeiding av en gjerdeveileder.

I pressområdene vil det ofte oppstå interessekonflikter mellom grunneier- og utbyggingsinteressene, som ofte er sammenfallende, på den ene siden, og beiteinteressene på den andre siden. Ved omdisponering av areal til andre næringsformål har en ofte sett at grunneierinteresser går foran beiteinteresser. Dette er en kilde til uenighet også innad i landbruksnæringen.

4.5. Gjerdehold

Gjerdehold reguleres gjennom Gjerdeloven (Lov om grannegjerde av 1961) og Dyrevernloven (Lov om dyrevern av 1974). Lovene inneholder regler om utforming og vedlikehold av gjerder og retter og plikter for grunneier og husdyreier.

Dyrevernlovens §29 gir regler om bruk av piggråd. Det er kun tillatt å bruke piggråd sammen med annet gjerdemateriale som er godt synlig. Kommunen kan vedta egen vedtekt om forbud mot bruk av piggråd.

Spørsmål omkring gjerding i utmark og bruk av piggråd ved oppe til behandling i Landbruksnemnda og i Hovedutvalg for miljøvern og utmarksforvaltning i 1999. Det ble da foreslått at Dyrevernsnemnda i samarbeid med Landbruksnemnda og HMU skulle koordinere arbeidet med å utarbeide et opplegg for fjerning av gamle gjerderester i utmark og utrede kommunal vedtekt mot bruk av piggråd. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe som skulle arbeide videre med saken.

Arbeidsgruppa konkluderte med at det ikke var behov for en kommunal piggrådforskrift. Det ble imidlertid presisert at det var behov for å informere om hvordan piggråd skal brukes, avstand mellom piggråd og nettinggjerde m.m.

Dyrevernnemnda sendte i mars 2000 ut brev til eiere av landbrukseiendommer og fritidseiendommer om gjerdehold. Her ble det informert om bruk av piggtråd, nedfalne gjerder og ansvar for gjerdehold.

Dyrevernnemnda er ansvarlig for, og gjennomfører gjerdeinspeksjoner i seter- og fjellområdene i sommerhalvåret. De kan med hjemmel i dyrevernloven gi pålegg til grunneiere i tilfeller der gjerdehold ikke er forskriftsmessig. Konklusjonen etter inspeksjonene i 2000 og 2001 var at gjerdene stort sett er i brukbar forfatning, men at det trengs årlig tilsyn for at forfallet skal holdes i sjakk. Folk prøver som regel å rette opp mangler som er påpekt av dyrevernnemnda. Erfaringsmessig er det størst fare for at gjerdene forfaller der hvor eier ikke lenger driver husdyrhold.

Hovedutvalget for Plan- og tekniske saker har igangsatt arbeidet med en gjerdeveileder for hytteområder i Ringebru. Bakgrunnen for at arbeidet er igangsatt er at det har vært ulik praksis når det gjelder tillatelse til oppføring av gjerder i hytteområder. Det har i tillegg vært registrert stadig flere tilfeller av ulovlig oppsatte gjerder. I det forslaget som ble lagt ut til offentlig ettersyn er det foreslått i dele kommunene inn i 3 kategorier når det gjelder regler for gjerding: områder der hovedregelen er forbud mot gjerding, områder med moderat oppmyking av forbudet og områder hvor gjerding er tillatt på visse vilkår.

4.6 Friluftsjnteresser

Tidligere tiders beitebruk har skapt et kulturlandskap som egner seg svært godt for friluftsliv. Redusert beitetrykk vil, som det også er sagt tidligere, medføre gjengroing og dermed redusert framkommelighet for de som ferdes i utmarka.

Utmarkslagene i kommunen igangsatte i 2002 et 3-årig prosjekt under navnet Ringebru Natur. Målet med prosjektet er å bidra til økt utnytting av natur- og utmarksressursene i kommunene, i samarbeid med blant annet reiselivsbedriftene. Prosjektet skal legge til rette for nye arbeidsmuligheter for medlemmene i utmarkslagene.

Mange turgåere har med seg hund i utmarka og mange hytteeiere har med seg hund på hytta. Det dokumenteres hvert år at sau er drept eller skadd av løshunder. Løshunder jager husdyra, og sprer flokken med den følge at lammene kommer bort fra mødrene sine.

Regjeringen la 28.03.2003 fram forslag til ny lov om hundehold. Den nye hundeloven skal erstatte dagens regler om hundehold som er hjemlet i bufeloven, viltloven, straffeloven, reindriftsloven og kamphundloven. Den nye loven skal fortsatt suppleres av dyrevernloven og lover som regulerer hundehold i naboforhold.

Lovforslaget åpner for at i situasjoner der en hund har skadet en person eller en rekke definerte dyr vesentlig, kan enhver avlive hunden på stedet om den fortsatt utgjør en fare.

Bestemmelsen om alminnelig båndtvang fra 1. april til 20. august videreføres. Det samme gjelder kommunenes mulighet til å gi utfyllende forskrifter. Ringebru kommune vedtok i 1950 egen forskrift om båndtvang for hunder. Båndtvang gjelder i kommunen i perioden 1. april til 1. november.

4.7. Radioaktivitet

Fylkesveterinæren for Hedmark og Oppland gjennomfører hvert år radioaktivitetsmålinger på levende dyr. Målsettingen er å unngå unødig kassasjon av slakt på grunn av høyt nivå av radioaktivitet. Ved for høyt radioaktivitetsnivå pålegges dyreeiere nedfôring, etter retningslinjer gitt av Landbruksdepartementet.

Tabellen under viser måleresultat for årene etter 1986:

	1986	1988	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
	Bq/kg	Bq/kg	Bq/kg	Bq/kg	Bq/kg	Bq/kg	Bq/kg	Bq/kg	Bq/kg	Bq/kg
Brekkom	1028	1169	342	129	145	452	150	144	Fri	Fri
Vekkom	993	1260	426	149	388	433	195	177	Fri	Fri
Fåvang	1202	912	280	203	349	283	129	257	Fri	Fri
Ramshytta	1259	2539	278	364	856	721	252	618	13-1568	8-3430
Vestsida	1100	1127	245	136	392	156	109	221	Fri	Fri

Tallene for 2001 og 2002 viser laveste og høyeste måling i enkeltbesetninger. For de øvrige årene viser tabellen mediantall.

I 2001 og 2002 er det kun gjennomført målinger på besetninger tilhørende Ramshytta Gjeterlag. Disse årene er målingene gjennomført som besetningsmålinger, dvs. at et representativt utvalg av dyr fra alle besetninger måles. Tidligere år er det gjennomført målinger på et utvalg dyr fra det enkelte gjeterlag.

Tabellen viser at det fortsatt forekommer målinger med svært høye verdier. Etter beitesesongen 2002 ble 28 besetninger tilhørende Ramshytta pålagt nedfôring i mellom 1 og 6 uker på grunn av for høye radioaktivitetsverdier.

5. TILTAKSDEL

Tiltaksdelen er utarbeidet med utgangspunkt i de problemstillinger som er utredet foran. Noen av tiltakene dekker flere problemstillinger, mens andre er direkte knyttet til ett konkret problemområde.

Tiltak 1: Informere om beiteretten

En rekke problemstillinger og konflikter knyttet til beiterettslige forhold kunne vært unngått dersom de involverte parter hadde bedre kjennskap til beiteretten generelt. Arbeidsgruppa foreslår derfor å øke innsatsen på dette området gjennom å:

- Innarbeide informasjon om beiterettslige forhold i alle kommunale planer hvor dette er aktuelt og gjennom dette nå fram til utbyggere og andre interessenter
- Informere om beiteretten i Ringebuposten (sendes til grunneiere og hytteeiere) og på oppslagstavler i seterområder
- Oppfordre grunneiere til å opplyse om beiterettslige forhold ved salg av hyttetomter eller utbyggingsareal

Tiltak 2: Utnytte beiteområdene bedre

Arbeidsgruppa har diskutert muligheten for å utnytte beiteområdene bedre enn i dag. I utgangspunktet mener Arbeidsgruppa at de pr. i dag ikke har grunnlag for å si at antallet beitedyr kan økes. En slik vurdering må i tilfelle bygge på en grundig kartlegging av ressursgrunnlaget i beiteområder i utmarka og i seterområdene, og dette må gjøres i samarbeid med alle rettighetshavere og relevante faglige instanser.

Arbeidsgruppa mener det er uheldig hvis fegjetingen i Brettingsdalen opphører, og vil oppfordre til at rettighetshaverne utnytter de ressursene som ligger i dette beiteområdet.

Fesanking i Brekkom Fellesdrift. Foto: Gudbrand Berg

Utnytting av beiteområdene omfatter også vedhogst. Gjennom å gjenoppta hogst i seter- og utmarksområdene kan en bidra til å redusere gjengroingstakten.

Tiltak 3: Forebyggende tiltak mot rovviltskader

Tilsynet som gjøres i regi av gjeterlagene i dag er godt organisert, og Arbeidsgruppa anbefaler at dagens tilsynsordninger videreføres.

Arbeidsgruppa finner ikke at de har grunnlag for å anbefale andre forebyggende tiltak pr. i dag. Det henvises da til *Framtidsretta sauehold i områder med rovvilt*, rapport fra Miljøverndepartementet. Her gis det blant annet en oversikt over de tiltak som er utprøvd her i landet. Rapporten konkluderer med at det er vanskelig å finne tiltak som fungerer tilfredstillende i områder der beitebruken fungerer som i Ringebu, med beitedyr spredt over store utmarksområder. De tiltak og prosjekter som har vært vellykkede, har hovedsakelig vært gjennomført i områder der beitedyrene beveger seg på avgrensede areal.

Tiltak 4: Sanketidspunkt

Arbeidsgruppa anbefaler at gjeterlagene gjennomfører sanking før 15. september. En unngår da at sanking pågår under småviltjakta, som starter denne datoen.

Tiltak 5: Organisering av rovviltjakt

Under dette tiltaket tenker en først og fremst på iverksetting av fellingstillatelser på skadedyr. Arbeidsgruppa vil komme med følgende innspill til det kommunale rovviltutvalget i forbindelse med felling av skadedyr:

- Utarbeiding av beredskapsplan
- Vaktordning for jegere
- Skolering av dyreeiere og jegere om rovvilt, adferd, bevegelsesmønster m.m.

Arbeidsgruppa mener at Rovviltutvalget er et viktig organ. Det er bredt sammensatt og representerer alle grupperinger som har interesser i utmarka, og har dermed en sentral rolle i det videre arbeidet med rovviltforvaltningen.

Tiltak 6: Rydde og vedlikeholde gamle råk

Arbeidsgruppa vil oppfordre til at gamle råk i beiteområder ryddes og holdes ved like. Slike tiltak kan også gi grunnlag for tildeling av tilskudd gjennom STILK-ordningen.

Tiltak 7: Samarbeid med Dyrevernnemnd og distriktsveterinær om gjerdehold

Arbeidsgruppa vektlegger betydningen av at grunneiere og beiterettshavere følger opp og er pådrivere i det arbeidet som gjøres med kontroll av gjerder og oppfølging av retningslinjer for gjerdehold.

Tiltak 8: Informasjon om gjerdehold

Arbeidsgruppa mener det er nødvendig med mer informasjon om de lover og regler som gjelder for gjerdehold. Gjennom Ringebuposten kan en nå både grunneiere og hytteeiere i kommunen.

Tiltak 9: Øke kunnskapen om og interessen for kulturlandskapet som er skapt gjennom beitebruk

Arbeidsgruppa mener at man gjennom de aktiviteter som organiseres av Ringebu Natur har mulighet til å øke folks kunnskap om og interesse for det kulturlandskapet som er skapt gjennom beitebruk. Forslag til aktiviteter er overnatting i beitelandskapet og deltagelse på tilsynsrunder og sanking. Aktivitetene bør også rettes mot skoleelever.

Tiltak 10: Kontaktmøte

Arbeidsgruppa foreslår at det holdes kontaktmøte med representanter fra gjeterlagene minst en gang i året, helst ved årsskiftet. Her bør forrige beitesesong evalueres, og eventuelle tiltak for kommende beitesesong diskuteres. Ved behov kan det holdes flere møter i løpet av året.

Tema for kontaktmøtene vil være saker av felles interesse vedrørende utøvelse av beiteretten.
Kommunen innkaller til kontaktmøtene.

Litteraturliste

Oppdal kommune, 2001: *Beitebruksplan for Oppdal*

Erling Skurdal, 1997: *Beiting i utmark*

NIJOS, 2002: *Vegetasjon og beite på Venabygdsfjellet*

NIJOS, 2001: *Vegetasjon og beite på Kvitfjell planområde*

Landbruksdepartementet, 1998: *Landbruksplan. Veileder for arbeid med tiltaksrettede oversiktsplaner*

Miljøverndepartementet, 2002: *Framtidsretta sauehold i områder med rovvilt. Rapport fra arbeidsgruppe nedsatt av MD*

Miljøverndepartementets hjemmeside, 2003: *Miljøstatus i Oppland.*

Norsk Institutt for Naturforskning, 2003: *NINA Fagrapport 71, Beiting, biologisk mangfold og rovviltforvaltning*

Vedlegg

- Beitebruksplaner for gjeterlagene i kommunen
- Kart som viser:
 - Gjeterlagenes beiteområder
 - Statsallmenningsgrenser
 - Seterområder

Foto: Per Otto Myrløkken